

Союзники Франції визичили 33½ мільярдів, французький банк 25 мільярдів. Позики підчас війни винесли 53 мільярдів, скарбові знаки і короткострокові облігації принесли державі 49 мільярдів. Франція розпоряджала отже підчас війни кругло сумою 195 мільярдів франків. Кльоц заявив також, що для покриття всіх цих розходів треба буде примусити Німеччину сплачувати загарантовані мировим договором відшкодування, висоту яких він обчислює на 200 мільярдів. Франція обстоює далі й засновання міжнародного фінансового товариства з метою відбудування понижених війною околиць Антанти. Що до кризи вимінних курсів, так підупадок франка, по його думці, спричинений некорисним відношенням між продукцією а консумом в Франції. Вивіз товару припинився в дуже значній мірі, при чім закупна за границею побільшилася. На рік 1919 виносить дефіцит державного господарства 25 мільярдів франків. Уряд буде тому старатися навязати тісніші торгові зносини з тими державами східної і середньої Європи, що мають корисний для Франції вимінний курс, отже головно з Польщею, Чехією, Югославією і Австрією. За те повинен припинитися ввіз з Англії і Америки, особливо в тих родах товару, що походять з Німеччини і під заміною маркою повертають за високі ціни до Франції, Бельгії і Італії. Першим завданням населення мусить однак бути допомоги розсудним поступованням намірам уряду і зретиися всякої неощадности і люксусу, які зараз взяли верх в всіх верствах населення.

Французькі часописи привяли заяву міністра без критики. Та голосніше відгукнулася особливо американська преса, яка в останніх тижднях і так не щадила гострими сатірами і накидами в сторону фінансової політики Франції. Зворот, який замічується в відношенню американських капіталістів до Франції, стає чим раз виразніший — а з ним погіршується і оцінка французької економічної будучности. Та Франція надунулась як трухан і розділює далі світ, поставившись своєвільно на „престол народів.“ Вона не дає змученому Сходові одихнуту по власній волі, вона торгує свободою і самовизначенням крайніх народів буйшої Росії, щоби бодай жестом обьявити свою „побідну велич.“ Та мине й цей період французької великоманії, і останеться Франція тим, чим вона в дійсности є: виснаженим війною, випотрошеним і виссаням на ряд поколінь краєм.

Spectator.

Огляд міжнародної політики.

Американська революція і боротьба класів; східно-західні — непорозуміння; польський мандат; роздвоєння польської душі; нові контра — большевицькі комбінації; весняний похід проти большевиків; „карна експедиція“; революційний рух в Болгарії; боязнь Румунії; білий терор на Мадяраціні.

Одинокою країною, котра вийшла із світової війни справжнім переможцем, являються З'єдинені Держави Північної Америки. Коли Европа запалала, тоді вона потребувала дуже багато військових припасів і гармат, кулеметів, панцирних автомобілів, танків, літаків, отруйних газів, а також поживи. Америка, котра має невичерпане багатство сирівців, перероблювала це все і кидала на європейський ринок величезну кількість товарів. Після чотирьохлітньої війни всі європейські держави опинились в величезних боргах у Америки, і зараз навіть не всілі заплатити

Америці процентів від боргів. Розвалена Європа тепер оглядається на багатого „дядька Сама“ і прохає від його дальшої підмоги, щоби наладити своє господарське життя. „Дядько Сам“ одначе людина позбавлена всяких сентиментів. Він не хоче дати нічого банкрутові, а що в самій Америці настала надмірність товару, яка не знаходить належного відпливу, то американські капіталісти мусіли обмежити продукцію, і через це витворилась армія безробітних.

До безробіття приєдналась дорожнеча. Американська Велика буржуазія має нагоду партіями продавати нагромаджені товари за дуже високу ціну в Європі, має нагоду спекулювати, і риночні європейські ціни впливають на внутрішній американський ринок, і в результаті крива цін на предмети першої необхідности іде постійно в гору. Робітництво старається шляхом грандіозних страйків витворити рівновагу між цінами і платнею, до чого знов не хочуть допустити егоїстичні капіталісти. Клясова боротьба загострилась за останній рік, як ніколи в Америці. Велика буржуазія, котра має до розпорядимости могутній державний апарат, душить з небувалою брутальністю революційний рух. Вона ухвалює виняткові закони проти „соціалістів, комуністів і анархістів“, на підставі яких карається агітаторів довголітньою тюрмою, а то навіть і смертю, а коли вони чужинці, то видалюється їх з краю. До тепер сидить по тюрмах більше як 60.000 робітників і їх провідників. Свобода преси, зібрання і коаліції тепер в Америці вже перестала існувати. Газети замикаються, редакторів арештується. Тепер З'єдинені Американські Штати — це найбільш реакційна країна на цілому світі.

З перемоги отже скористала виключно тільки велика буржуазія, так як свого часу з перемоги в 1871. скорисали пруські юнкри, які зараз же використали її, видаючи виняткові закони проти соціалістів, одначе клясова боротьба, в яку вступила Німеччина після 1871., призвела до організації могутньої соціал-демократичної партії, котра знесла ці виняткові закони. Те саме мусить бути і в Америці. Політично панували до війни в З'єдинених Державах дві великі буржуазні партії: великобуржуазна республіканська і дрібнобуржуазна демократична. Робітництво, котре до війни було сите, вдоволене і мало ніскільки дрібного буржуа, підчас виборів голосувало за демократичних кандидатів. Одначе тепер навіть дрібна буржуазія звернулася проти робітничого руху. Досить згадати гострі виступи Вільсона проти робітництва і проти страйкового руху. Тому тепер демократична партія, стративши величезну робітничу армію, тратить ґрунт під ногами, а що раз то більше впливу набуває з одного боку велика буржуазія, з'організована в республіканській партії, і пролетаріят. Перемога поки що по боці великої буржуазії, бо пролетаріят ще не встиг витворити могутніх організацій. Одначе боротьба вже розпочалась, і в її процесі мусять вони повестати.

Ограбивши цілковито Європу, нашумівши багато з приводу союзу народів, Америка відвернулася від неї і кинула її на свою власну долю. А Європа не тільки географічно розділилась на Схід і Захід. На Сході лютує дальше революція, Захід тільки ферментує, але ці ферменти наповняють західно-європейську буржуазію великим страхом за свою власну шкуру. Могутній сілюєт большевизму затінив ціле політичне життя Європи і Азії. Большевизмові симпатизує збіднілий західно-європейський пролетаріят, який на своїх зібраннях маніфестує свою солідарність із східно-європейською революцією, приєднуючись до третього московського інтернаціоналу. Що правда, ці заяви мають тільки платонічний характер. Буржуазія західної Європи поки що ще занадто сильна, щоби вона могла дати видерти собі

владу з рук, одначе боязнь за власну шкуру пхає її до боротьби із європейським революційним Сходом. Вправді московські большевики вже кількокрратно предложили Антанті мир на дуже користних для неї умовах, одначе на це глуха західно-європейська буржуазія, бо само існування соціалістичних держав на Сході являється перманентною угрозою для її існування, для її досі непереможних впливів.

Звідсіля походить таке щире попірання контрреволюційних кол грішми і зброєю. Одначе всі рахунки на Денікіна, Колчака, Юденіча і Бермонта — Авалова завели. Всі ці контрреволюційні генерали перестали існувати, як реальна сила, і перемоги червоних армій викликають подив і ентузіазм у міжнародного пролетаріату.

Що контрреволюціонери будуть побиті, це передбачував Льюйд-Джордж зараз же після катастрофи, яку потерпів Юденіч в надбалтійських краях. Не сподівався він одначе, щоби катастрофа Денікіна прийшла так скоро, і він рахувався ще з тим, що, опершись на Денікіні, можна буде розпочати кампанію проти большевиків з весною. Одначе після страшного, небувалого розгрому добровільних армій настала констернація в антантських колах. Треба було пошукати якогось другого противника большевиків. І знайшли його в польській новоповсталій республіці. Наш матеріалістичний вік стоїть під суггестією числа. Психологія має не береться в рахубу політиками. І ось ці політики міркують так: Польща має таку то армію. Ця армія досить сильна, щоби ставити чоло большевізмові. Тому Польща дістає від Антанти „мандат“ обсадити своїми військами лінію Двини і Дніпра т. е. зайняти цілу правобережну Україну. Поки що Поляки, яким Антанта обіцяє відновити історичну Польщу, зайняли лінію Двини, користуючись тим, що большевики зайняті тепер остаточною ліквідацією Денікіна. До лінії Дніпра вони ще не дійшли, але, коли візьметься під увагу, що польські газети заповіли виїзд Пілсудського на волинський фронт, то можна налевно сказати, що це заповідає польську офензиву на українські землі.

Польща не від того, щоби зайняти цілу правобережну Україну, одначе розумніші люде серед Поляків впевнюють, що це бувби дуже небезпечний експерімент. Поляки, як наші сусіди, добре бачуть, що український народ справився з далеко сильнішою німецькою армією, яка підпірала гетьмана, справився з большевиками і врешті тільки, дякуючи повстанню українських селян, большевики могли ліквідувати так скоро Денікіна і виперти його з цілої України та Донщини. І тому в польській душі повстало роздвоєння: історична романтика пхає їх на креси — реальні відносини сил наказують велику осторожність. Перемоги большевиків на всіх фронтах, їх тактика побивати противника одного за другим, кожного зособна, викликає морщини журби на чолах відповідальних польських політиків за майбутне польської республіки. Серед польського народа і не тільки серед робітництва, і селянства, але навіть серед буржуазії виринають питання, в чіх властиво інтересах бореться Польща? Чи на те тільки, що-би Льюйд-Джордж і Клемансо могли спокійно спати? Серед польського народа зазначаються симптоми утоми війною, яка знаходить свій вислів в резолюціях, ухвалених на зібраннях, що їх влаштовують польські ліві партії по всіх більших і менших містах. Давній романтичний ентузіазм, викликаний викресенням Польщі, розвіявся, як дим, і його не годні підситити навіть діфіраambi, співані кожного дня „narodow'ою“ пресою в честь „żołnierza polskiego.“ Ці діфіраambi мають дуже! какофонічний акомпаніамент: постійний упадок валюти, розвал економічного життя, безробіття, голод і морові зарази, які приходять із сходу.

Ми не знаємо, чи антантські політики беруть поважно польську армію, як одну тепер реальну протибольшевицьку силу. Нам здається, що їм ходить о це, щоби Поляки утрималися на своїх позиціях ще хоч два місяці, до весняної кампанії. До того часу вони думають на заході і в центрі Європи з'організувати якусь дуже значну силу, котру можна-би було кинути проти большевиків. Очі західної буржуазії звернулися тепер на Німеччину, котра за один рік після розвалу великої німецької армії уміла з'організувати нову. Німецька армія, як повідомляють антантські газети, налічує мільон багнетів: сила, з котрою в теперішній момент кожний мусить числитися. Страх перед переможним большевизмом придушив навіть ненависть до Німців. Це ми і давніше зауважували. На маневри залізної бригади фон дер Гольца, пізніше Авалова в балтійських краях гляділа Антанта крізь пальці і навіть з прихильністю; і тільки тоді, як демократична преса заговорила і підкреслила нечуваний скандал, що німецьке військо нищить литовську, латишську і естонську демократію, Антанта післала ультіматум до німецького уряду, в яким домогалася 1. відкликання німецьких військ з балтійських країв і 2. невідпомогання армії фон дер Гольца зброєю. Вправді німецькі генерали обійшли ультіматум в той спосіб, що заявили, що вони тепер не на німецькій, а на російській службі, що з певністю викликало самодовольну усмішки на обличчю західно-європейських політичних а в'урів, одначе цю підмогу реакції, німецькі армії над Балтиком, удалося зліквідувати зусиллями латишської і литовської демократії.

Коли одначе Полякам удасться ще до весни утримати свій величезний фронт, то можна сподіватись, що до Советської Росії і на Україну буде ще раз післана „карна експедиція“, що складатись буде з інтернаціонального війська, куди увійдуть також і Німці. Такі принайменьше комбінації виходять з тих заяв, які тепер роблять французькі генерали, що розливаються в похвалах на адресу німецької армії.

Большевицькі армії зближуються з одного боку до Галичини, з другого до Бесарабії. Це не могло лишитись без впливу на революційний рух в Болгарії. Ще до того часу, як Денікін стояв на вершці слави, зауважувався дужий республіканський рух в тій побитій країні. Антанта, яка обсадила край, не дала нічогосінько товарів, ані припасів поживи, так, що в країні настав великий голод. Тому болгарський уряд постановив зрезигнувати, бо він не годен виконати всіх незвичайно тяжких і твердих услов миру, та передати заряд краєм безпосередно Антанті. Розуміється, що такий крок уряду тільки підніс революційний настрій. В Софії і в других більших осередках розпочалися уличні бої, поки що з перемогою по боці військ, бої криваві, котрі коштують сотні жертв убитих і ранених. Демонстрації звертаються особливо проти царя Бориса, котрого народ дуже не злюбив і з усіх сил старається його повалити. Відомости, що приходять з Болгарії, дуже неточні, але з них одно можна вичитати, що там поширена большевицька агітація, котра підготовляє державний переворот.

Що становище в Болгарії грізне, про це свідчить зарядження румунського уряду, яким замкнено болгарську границю і заведено стан облоги в Добруджі. Рівночасно бояться Румуни атаків з боку большевиків і тому вони стягають війська над Дністром. Тактика московського совнаркома в тім випадку дуже виразна. Він хоче заатакувати Румунію з двох боків: від Добруджі і від Бесарабії. Большевицький переворот в Болгарії одначе тільки тоді можливий, коли з приливленням большевицьких військ на Бесарабії і в Добруджі вибухне повстання. Таке повстання можливе, бо так Бесарабію як і Добруджу Румуни ограбували і держать під дуже гострим режимом.

Румунсько-королівський режим одначе лагідний в порівнянні з тим режимом, який настав після упадку Белі Куна. Вже від пів року стогне Мадярищина під стопою

коаліції, зложеної з „Графа, попа і фінансового жида“, під стопою тої скорумпованої кліки, котра безоглядною денационалізаторською політикою викликала обурення з боку усіх немадярських народів корони св. Стефана. Був зпочатку диктатор Йосиф фон Габсбург; його для пристойности усунув Клемансо; був пізніше прем'єр Фрідріх, з котрим Антанта не хотіла говорити і вела в тім напрямі політику, щоби всі насильства і білий терор санкціонувала мадярська демократія. Антантські місії домагалися про його ехтерно західньо-європейської демократії, щоби в новий кабінет вступили також мадярські соціал-демократи. Після довгих пертрактацій вдалось врешті склеїти кабінет, в який увійшли також і соціал-демократи найправішого крила. Ці одначе соціал-демократи, які мали дати гаранцію, що білий терор устане, завели надії всесвітньої демократії, бо, не дивлячись на їх участь в кабінеті, білий терор не тільки не устав, але прибрав страшливі форми легальних убійств при допомозі юстиції.

Розпочалися процеси проти комуністів. В першій процесі засуджено 13 комуністів на смерть і езекуцію виконано. В другій процесі засуджено п'ятох і також не помилувано. Звичайно, що між засудженими могли, але не мусли бути льомбровіські типи. Були між ними також і ідеалісти такі, як Корвін, або др. Ляшльо, котрі не обагрили своїх рук людською кровю. Одначе мадярська юстиція не уміла відрізнити большевицьких овець від большевицьких козлів і так одних, як других віддала на зарі.

Це викликало обурення в цілім світі. Визначні письменники такі, як Анатоль Франс, Анрі Барбюс і інші оголосили в пресі пламенний протест проти надужиття мадярської справедливости. Супроти цього протесту оправдання з боку мадярських „учених“ і письменників виглядає дуже мізерно, і воно викликало тільки обридження, що наука хотіла прикрити своїм авторитетом надужиття тих, котрі влади надуживають як знаряддя для політичної пімсти. Що протест Барбюса і Франса викликали враження навіть на антантську дипломатію, свідчить факт, що Парижська конференція поставила домагання лагідніше судити комуністів.

Як люте білий терор, можна собі представити з того, що бібліотеки паляться професорів університету видаляються із служби, а одного професора медицини, котрий за Белі Куна був комісаром всіх будапештанських шпиталів, засудив суд на два роки тюрми.

Україна.

Огляд подій на Україні за листопад—грудень 1919 р. З початку листопаду м. р. українська армія, яка стояла на фронті проти Денікіна на лінії Винниця, Жмеринка, Вапнярка, перейшла в наступ на всьому фронті, направивши найбільші сили в напрямку на Одесу. Наступ розвивався спочатку дуже успішно на всьому фронті, але уже з 3-го листопаду стала почуватися якась непевність в районі Винниці, яку займали Галицькі частини, і Надніпрянські частини, в тому числі Запорозьський корпус, котрий зробив широкий прорив в лініях Денікіна, попали в трудне положення через неактивність галицьких частин і мусли відступити з великими втратами, перепинивши наступ і втративши все здобуте. По розсліду цієї справи вияснилося що: 1. Галицьке вище командування на чолі з генералом Тарнавським веде переговори з Денікіним про закінчення з ним перемир'я і про перехід на його бік. 2. 3-го листопаду прикази вищим військовим галицьким командуванням не виконувались, наслідком чого було відкриття флангів наших військ і великі їх втрати. 3. Галицький штаб був сполучений телефоном зі штабом Д-армії і всі прикази укра-